

در مسیر وداع

ایران زمین

آخرین لحظه‌های وداع

زمان درعصر پنجشنبه مشهد گویی در ایستگاه دلتنگی متوقف شده بود. خیابان امام رضا(ع)، همان شاهراهی که همیشه زائران را با اشتیاق به سمت گنبد طلایی هدایت می کرد، به مسیر وداع با پاروای از تن ملت تبدیل شد اگرچه تغییر در برنامه‌ریزی‌ها و تأخیر در رسیدن پیکر مطهر به دلیل استقبال غیرقابل توصیف و بی نظیر مردم عراق، زمان آغاز مراسم را در مشهد به ساعت ۱۴ موکول کرد، اما نبض خیابان امام رضا(ع) از همان شب گذشته، تندتر از همیشه می‌زد. اراده مردم، تابعی از برنامه‌های رسمی نیست؛ اینجا قلب‌های مشتاق، خودشان زمان را مدیریت می‌کنند. خیابان از دیشب بیدار است؛ بیدار انتظاری که سنگینی اش برشانه‌های شهر احساس می‌شود.

آخرین لحظه‌های وداع

زمان درعصر پنجشنبه مشهد گویی در ایستگاه دلتنگی متوقف شده بود. خیابان امام رضا(ع)، همان شاهراهی که همیشه زائران را با اشتیاق به سمت گنبد طلایی هدایت می کرد، به مسیر وداع با پاروای از تن ملت تبدیل شد اگرچه تغییر در برنامه‌ریزی‌ها و تأخیر در رسیدن پیکر مطهر به دلیل استقبال غیرقابل توصیف و بی نظیر مردم عراق، زمان آغاز مراسم را در مشهد به ساعت ۱۴ موکول کرد، اما نبض خیابان امام رضا(ع) از همان شب گذشته، تندتر از همیشه می‌زد. اراده مردم، تابعی از برنامه‌های رسمی نیست؛ اینجا قلب‌های مشتاق، خودشان زمان را مدیریت می‌کنند. خیابان از دیشب بیدار است؛ بیدار انتظاری که سنگینی اش برشانه‌های شهر احساس می‌شود.

بدرقه باشکوه یار خراسانی

هر گوشه از خیابان‌های منتهی به حرم رضوی از جمله میدان شهدا و خیابان شیرازی، روایتی از دلدادگی مردمی بود که آمده بودند تا فرزند شهید را تا آخرین منزلگاه بدرقه کنند.

در میان ازدحام جمعیت برخی نگاه‌ها به گنبد طلایی دوخته شده است گنبدی که سال‌ها مأمَن دعاهای زائران بوده و اکنون برآیین وداع با رهبر جمهوری اسلامی سایه افکنده است، دیروز هر ضریو و هر حرکت معنایی فراتر از یک قاب ساده داشت .

همنشینی شکوه و غم

پرچم سیاه بر فراز گنبد و گلدسته‌های حرم مطهر رضوی برافراشته شده، نشانه‌ای از عزای سید و سالار شهیدان که با حال‌وهوای مراسم وداع نیز درهم

آخرین قاب تشییع تاریخی در مشهد ماندگار شد

وصال جاودانه در وداع با رهبر شهید

گزارش

شیمایا جهان‌بخش

گروه ایران زمین

خورشید روز پنجشنبه در حالی از کرانه‌های شرقی مشهد طلوع کرد که خیابان‌های منتهی به حرم امام رضا (ع) مملو از شب‌زنده‌دارانی بود که چشم انتظار حضور پیکر رهبر شهید‌شان از نجف بودند.

از ساعت ۱۰ صبح به بعد ، برج مراقبت فرود گاه شهید هاشمی نژاد، شده بود مرکز توجه تا اعلام شود، هواپیمای حامل پیکر مطهر فرزند مشهد کی به زمین می‌نشیند. جمعیتی که از بعد از ظهر روز چهارشنبه خیابان‌های اصلی مشهد را پر کرده بود می دانست ، شور و اشتیاق مردم نجف و کربلا،

آمیخته بود. در کنار گنبد طلایی، این پرچم سیاه

پیش از همیشه نگاه‌ها را به خود جلب می‌کرد و فضای حرم را در رنگی از سوگ و اندوه فرو برده بود.

در مسیرهای منتهی به حرم و میان انبوه جمعیت پرچم‌های سهرنگ ایران در دست مردم موج می‌زد، برخی آنها را بر دوش انداخته، برخی بر بلندای دست گرفته و گروهی نیز با پرچم‌های کوچک در میان جمعیت حرکت می‌کردند.

در گوشه‌وکنار صحن‌ها و خیابان‌های اطراف حرم بیرق‌های سرخ نیز به چشم می‌آمد بیرق‌هایی که در فرهنگ شیعی، نماد خونخواهی و استمرار راه شهدای کربلا شناخته می‌شوند.

همنشینی پرچم سیاه حرم در ایام محرم، پرچم‌های سرخ و پرچم‌های ایران، قالی ماندگار از دیروز ماندگار مرکز خراسان رضوی ساخت. روزی که مشهد، در سایه پرچم عزای امام حسین (ع)، میزبان وداع

مردمی با فرزند خود بود.

چهره‌های خسته اما مشتاق، کجایت از مسافت‌هایی داشت که بسیاری برای حضور در این مراسم پیچوده بودند، حضوری که برای آنان تنها شرکت در یک آیین رسمی نبود بلکه بدرقه فرزند شهرشان بود.

تلاطم اندوه و حماسه

از میدان ۱۵ خرداد تا میدان بیت‌المقدس، دریایی از انسانیت شکل گرفت که در تلاطم میان «اندوه» و «حماسه» موج می‌زد.

در میان این اقیانوس جمعیت، چهره‌های متنوعی از اقشار مختلف دیده می‌شد؛ از عنایز غیور پوشه‌ری که با لباس‌های محلی در موکب‌های خود، مراسم سوگواری حماسی برپا کرده بودند، تا کاروان‌های

آخرین قاب تشییع تاریخی در مشهد ماندگار شد

وصال جاودانه در وداع با رهبر شهید

گزارش

برنامه ورود آقای شهید به مشهد مقدس را به تأخیر خواهد انداخت. با نزدیک شدن عقربه‌های ساعت به لحظه موعود، دل زائران بی تاب و بی قرار می‌شود. هم‌زمان با ورود هواپیمای حامل پیکر رهبر شهید، جنگنده‌های نیروی هوایی ارتش با شکوهی خیره‌کننده، هواپیمای حامل پیکر مطهر را همراهی کردند تا «آقای شهید ایران» با اقتداری نظامی و در عین حال معنوی به خانه بازگردد. سرانجام ساعت ۱۰ و سی دقیقه صبح بود که هواپیما در فرودگاه مشهد به زمین نشست. ساعت ۱۲:۳۰ دقیقه ظهر پیکر مطهر «آقای شهید ایران» از فرودگاه مشهد به سمت پایانه مسافربری خیابان امام رضا (ع) منتقل شد تا بردوش مردم دلتنگ امام شهیدشان تشییع شود. این پاره تن ملت ایران بود که تشییع می‌شد و این بار همه مردم ایران فرزند شهید هستند .

خارجی که با شعرهای پرشور خود، مرزهای جغرافیایی را در هم شکسته بودند و پیام وحدت امت اسلام را فریاد می‌زدند. کودکان، دوشادوش والدین‌شان با امام شهید عهد می‌بستند و زنان و مردانی که از ده‌ها شهر دور و نزدیک خود را رسانده بودند، با زمزمه‌های عاشقانه «زیارت قبول» ، این حماسه را به نمایش می‌گذاشتند. خیل عظیم عزاداران در مسیری که به حرم منتهی می‌شد، در حال حرکت بودند؛ گویی هر قدم، گامی برای رسیدن به قله وفاداری بود. صدای صلوات، نوحه‌خوانی‌های سنتی و فریادهای حماسی، فضای شهر را چنان پر کرده بود که گویی مشهد به یک حسینیه بزرگ سرباز تبدیل شده است. در این میان، هر چه به ساعت ظهر نزدیک‌تر می‌شدیم، شکوه این حضور ملی، ابعاد تازه‌ای به خود می‌گرفت و پیاده‌روها دیگر تگ‌ناک داشتن این موج خروشان را نداشتند.

در میانه این خیل عظیم، اراده‌ای پولادین در ستاد تشییع استان جریان داشت تا این حضور تاریخی، با مدیریت شایسته به سرانجام برسد. غلامحسین مظفری، استاندار خراسان رضوی، که خود در میان انبوه جمعیت حضور داشت، از مدیریتش سخن می‌گفت که در این ۱۲ روز، نه با دستورالعمل‌های خشک اداری که با نیروی عشق مردم پیش رفت؛ او تأکید داشت که اگر نگاه، صرفاً نگاه اداری می‌بود، این سیل عظیم مشتاقان در همان ساعات نخستین در حصارهای سخت ترافیکی متوقف می‌شد، اما اراده ملت، سدها را درهم شکست. حجت‌الاسلام والمصلحین زرنزدی، رئیس‌کل دادگستری استان نیز خدمت به مردم در این رویداد «بالاترین نوع عبادت» خواند و تصریح کرد که دستگاه‌های اجرایی،

همایش بزرگ وحدت

آنچه در هجدهم تیرماه ۱۴۰۵ رخ داد، فراتر از یک آیین تشییع، «همایش بزرگ وحدت» بود. وقتی پیکر مطهر رهبر شهید بردستان اقیانوسی از مردم قرار گرفت، گویی تمامی اختلافات، سلیقه‌ها و نگاه‌های متفاوت در برابر عظمت این وداع تاریخی رنگ باخت. مشهد دیروز، نه فقط پایتخت معنوی ایران، که کانون جوشش غیرت ملی بود؛ جایی که از آذربایجان تا سیستان و از کردستان تا خوزستان، در قالب کاروان‌های عاشق، خود را به حرم این امام زئوف رساندند تا ثابت کنند این انقلاب، نه با «ساختارها»، نه با «قلب‌های بیوسته» به هم، استوار مانده است. این حضور میلیونی، پاسخی قاطع به تمامی توطئه‌هایی بود که با هدف ایجاد شکاف در ارکان نظام طراحی شده بود. تماشای دست‌های گر‌خورده پپرو جوان، در کنار روحانیون و دانشگاهیان و اقوام مختلف ایرانی، گواهی صادق بر این حقیقت بود که «رهبر» در این سرزمین، نقطه ثقل وحدت است.

استقبال خیره‌کننده از پیکر شهید، نه یک ادای احترام ساده، که یعنی مجدد با آرمان‌های بلند اسلام و انقلاب بود. مردم آمدند تا به دشمنان ایران ثابت کنند که هرگاه پرچمی از دستان مقتداری می‌افتد، هزاران دست دیگر برای برافراشتن آن به سمت آسمان عزت دراز می‌شود. در این میان، شکوه این حماسه، فراتر از مرزهای جغرافیایی نیز بازتاب یافت. حضور نمایندگان ۲۷ کشور جهان، نه تنها نشان‌دهنده عمق نفوذ معنوی رهبر شهید در جبهه مقاومت بود، بلکه پیام «انسجام امت اسلامی» را در برابر

استکبار جهانی به صدایی واحد تبدیل کرد. این رستاخیز ملی، به دشمنان قسم‌خورده‌ی این مرز و بوم یادآوری کرد که سرمایه اصلی نظام جمهوری اسلامی، «مردم» هستند؛ همان مردمی که با وجود تمام گلاب‌ها، وقتی پای «عزت ملی» و «راه ولایت» در میان باشد، یکپارچه به میدان می‌آیند. امروز مشهد، تمام ایران بود؛ ایرانی که در سوگ خادم راستین خود، نه تنها شکسته نشد، بلکه در سایه این وحدت بی نظیر، مستحکم‌تر از همیشه قد علم کرد. این وداع، پیامی روشن داشت: هر که به وحدت این ملت چشم طمع بدوزد، در برابر دیواری از جنس «غیرت فاطمی و حسینی» قرار خواهد گرفت که تزلزل‌ناپذیر است. امروز مشهد، تمام ایران بود؛ ایرانی که در سوگ خادم کرد تا زمانی که این پیوند آسمانی میان امت و امامت برقرار است، هیچ طوفانی توان برهم زدن مسیر این انقلاب را نخواهد داشت. آری، امروز ایران دوباره «یکصدا» شد؛ صدایی که طنین آن تا ظهور دولت یار باقی خواهد ماند.

قضای و امنیتی، بدون منبت و مانع اداری، در کنار هم ایستادند تا مردم بتوانند با امنیت کامل این وداع را تجربه کنند. این همدلی مسئولان، خود پیامی بود که مردم عزیز، تنها نیستند و خادمان آنان در هر شرایطی پای کار عزت این ملت هستند. با نزدیک شدن پیکرها به حرم مطهر، تمهیدات آستان قدس رضوی به دقت به اجرا درآمد. صحن پیامبر اعظم (ص) به عنوان کانون اصلی اقامه نماز بر پیکر شهدا در نظر گرفته شد و صفوف نمازگزاران با تدبیری هنرمندانه از مسادی ورودی خیابان‌های شیرازی، نواب صفوی و طبرسی به یکدیگر متصل شد تا تجلی وحدت صفوف نماز، در قاب تاریخ ثبت شود. خادمان آستان قدس نیز مؤکداً از زائران خواستند که از تجمع در ورودی‌های «باب‌الرضا (ع)» و «باب الجواد (ع)» خودداری کنند تا جریان ورود و خروج جمعیت دچار انسداد نشود.

پس از اقامه نماز در فضایی آکنده از معنویت، مراسم تشییع در مسیر اصلی با شور و حرارتی مضاعف ادامه یافت و هر زائر، گویی قطره‌ای بود که به اقیانوس بی پایان وحدت پیوسته است تا در این آخرین دیدار، ادای دین کند.

تجلی اراده یک ملت

قاب مشترک تابوت رهبر شهید و گنبد طلا در طول مسیر، جلوه‌های بسیاری از همدلی و میزبانی مردمی به چشم می‌خورد. موکب‌های متعدد د در فواصل مختلف، بی‌وقفه از زائران و مشایعت‌کنندگان پذیرایی می‌کردند؛ از توزیع مدام آب خنک تا وعده‌های غذایی که میان جمعیت توزیع می‌شد. حتی هتل‌ها و رستوران‌های اطراف حرم، درب‌های خود را به روی

عاشقان با گریان، گرد تا گرد حامل پیکرها بودند و با رهبر شهید خود وداع کردند؛ دیداری که دیگر تکرار نمی‌شود اما برای همیشه در قلب‌ها ماندگار خواهد بود

برش

خستگان این راه گشودند.

حوالی ساعت ۱۵، پیکرهای مطهر به نزدیکی حرم رسیدند؛ زمانی که تابوت پیکرها و گنبد و گلدسته حرم در یک قاب قرار گرفت، گویی آسمان و زمین به احترام این خادم مخلص ولایت، سرسر تنظیم فرود آوردند.

عاشقان با چشمان گریان، گرد تا گرد خودروهایی حامل پیکرها جمع شده بودند و با رهبر شهید خود وداع کردند؛ دیداری که دیگر تکرار نمی‌شود اما برای همیشه در قلب‌ها ماندگار خواهد بود.

آرامش در پناه امام رئوف

سرانجام، پیکر مطهر رهبر شهید به صحن انقلاب مشایعت شد و پس از آن، طبق برنامه‌ریزی‌های پیش‌بینی‌شده، مراسم تدفین در یکی از رواق‌های مرکزی حرم مطهر رضوی و با حضور جمعی محدود از خانواده‌های شهدا و مقامات انجام گرفت. این تدفین، با رعایت کامل ضوابط حرم و در نهایت وقار و احترام معنوی در جوار ضمیمه شریف صورت پذیرفت تا «آقای شهید ایران» برای ابد در پناه امام زئوف آرام گیرد. این وداع، پایان یک دوران نبود؛ بلکه آغاز فصل جدیدی در تاریخ سیاسی و معنوی ایران است. در میان حاضران، یکی از شهروندان مشهدی، حضور در این مراسم را ادای وظیفه‌ای در قبال حوادث سرنوشت‌ساز داناست و گفت: «بزرگ‌ترین پیام این حضور، وحدت است.» یکی دیگر از زائران که از شیراز آمد بود نیز بیان کرد: «این حضور، پشتوانه‌ای برای نیروهای مسلح ماست تا با اقتدار بیشتری از امنیت ایران دفاع کنند.» در این میان، آنچه در سخنان اغلب حاضران تکرار می‌شد، تأکید بر حفظ همدلی و نقش مردم در عبور کشور از شرایط دشوار بود.

و تشریف به روضه منوره بود. این اذن گرفتن معظم له، نشان می‌داد قائد امت اسلامی، پیش از تشرّف به روضه منوره، از مسیر پایین پای مبارک حضرت ضریح مطهر مشرف می‌شدند و در جایگاهی می‌نشستند که نشانه ادب و تواضع در تشرّف و زیارت بود. پس از این تظلم و واثنی که دریافت می‌کردند، برابر با سنت آیین غبارروبی، لباس سفید مخصوص را به تن می‌کردند و به داخل ضریح مطهر مشرف می‌شدند. رهبر شهید به واسطه تقید و التزام ویژه‌ای که داشتند، در هر نوبت تشرّف به حرم مطهر رضوی، تمامی آداب حضور و شرکت در آیین‌ها را با شأنی کاملاً معنوی برای این جایگاه مقدس انجام می‌دادند.

ایشان با حرمتی عمیق، با اعتقاد راسخ به اینکه اینجا قطعه‌ای از بهشت است، بر این آستان مقدس قدم می‌نهادند و روپوش، صندوقچه و قرآن‌های روی سنگ قبر مطهر را یک‌به‌یک و با آدابی خاص، تبرک می‌جستند و تقدیم تولیت آستان قدس رضوی می‌کردند. سپس سنگ مطهر ضمیمه شریف، تمام کف، دیوارها و تمام زوایای ضریح مطهر را غبارروبی می‌کردند و با گلاب ناب، گلاب‌افشانی می‌کردند.

سپس پس از اتمام غبارروبی ضمیمه شریف، به اقامه نماز می‌پرداختند و در پایان، برای فراتر حضرت ولی عصر (عج) و پیروزی اسلام و مسلمین دعا می‌کردند و مطابق آیین‌نامه و تشریفات حرم مطهر، با امضای صورت‌جلسه، از داخل ضریح مطهر مراجعت می‌کردند.

زیارت اهل قبور و بزرگان

اما داستان حضور ایشان در آیین‌های غبارروبی با اتمام غبارروبی تمام نمی‌شد، بلکه یکی از برنامه‌های ثابت حضرت اقا بعد از آیین غبارروبی، زیارت اهل قبور و بزرگان بود.

ایشان ابتدا وارد رواق دارالفیض می‌شدند و در ابتدا نسبت به مقام والی پدر بزرگوارشان، حضرت آیت‌الله سید جواد خامنه‌ای (ره) ادای

پیروزی انقلاب اسلامی بازمی‌گردد، ایشان در آیین خطبه‌خوانی شب عاشورا در سال ۱۳۵۷ به عنوان خطبه‌خوان این مراسم حضور داشتند و در فروردین‌ماه سال ۱۳۵۸، در سن ۴۰ سالگی توسط تولیت فقید وقت این آستان مقدس، حضرت آیت‌الله واعظ طبسی (ره) به‌عنوان «رئیس خدمه آستان قدس رضوی» منصوب شدند. این سمت، برای ایشان هرگز یک مقام اجرایی نبود، بلکه فرصتی بود تا در کسوت واقعی خادمی، در این آستان مقدس حضور مستمر، در دوران رهبری نیز باوقار و تداوم ویژه ادامه یافت. اولین بار در دوره رهبری، ایشان در روز ششم فروردین سال ۱۳۶۹ از آیین معنوی غبارروبی ضمیمه شریف حضرت رضا (ع) شرفیاب شدند و از آن روز تاکنون، این حضور به‌صورت سالانه و در برخی مقاطع پیش از یک‌بار در سال تداوم یافته است. در واقع برای ایشان، غبارروبی ضمیمه شریف و ضریح مطهر، تشریفات دولتی نبود، بلکه به‌مثابه توجه به شاعر و آیین‌های اسلامی بود.

آیین غبارروبی ضمیمه شریف از رواق تا ضریح مطهر

غبارروبی ضمیمه شریف و روضه منوره در دو بخش اصلی برگزار می‌شود که بخش نخست حضور میهمانان و خدمه در مراسم و استخراج نذورات داخل ضریح مطهر و سپس آماده‌سازی برای بخش غبارروبی ضریح مطهر است و معمولاً حضور رهبر شهید در این بخش انجام می‌شد که شامل غبارروبی سنگ ضمیمه شریف، کف، دیواره‌ها و فضای داخل ضریح مطهر و گلاب‌افشانی است.

مسیر تشرّف ایشان، داستانی از تواضع و توجه به آداب تشرّف بود که هرگز از خاطر نمی‌رود. ایشان همواره برابر یک سنت دیرینه، از مسیر پایین پای مبارک، مشرف می‌شدند، اما نکته کلیدی خاطرنی‌سودنی در این مسیر، توقف معنوی در پایین پای مبارک حضرت و اذن دخول از محضر حضرت رضا (ع)

یاد ایام

سלוکی عمیق در آیین غبارروبی، تصویری از رهبر شهید را پیش چشم می‌گذارد که فراتر از جایگاه و مسئولیت، معنای حقیقی خادمی در حرم مطهر رضوی را بازخوانی می‌کند. آنچه در ادامه می‌آید، روایتی مستند و خاطره‌محور از محمد توکلی، مدیر اسبق خدمه و معاون سابق اماکن متبرک حرم مطهر رضوی در گفتگو با آستان نیوز است، روایتی از سال‌ها حضور و شرکت در آیین غبارروبی ضمیمه شریف حضرت رضا (ع) و مشاهده سیره عملی رهبر انقلاب (ره) در این آیین، تشرّف از پایین پای مبارک تا زیارت اهل قبور و بزرگان که تصویری روشن از تواضع، ادب زیارت و خدمت‌عاشقانه در مکتب اهل‌بیت(ع) ارائه می‌دهد.

از رئیس‌خدا م تارهبری

سابقه حضور حضرت آیت‌الله خامنه‌ای (ره) در آیین‌های مختلف حرم مطهر رضوی به‌پیش از